PIESE DE METAL DIN COLECŢIA ARHEOLOGICĂ A MUZEULUI REGIUNII PORŢILOR DE FIER

GABRIEL CRĂCIUNESCU (Drobeta Turnu-Severin)

De-a lungul anilor, prin cercetări de teren sau donaţii, în colecţia de istorie veche a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier din Drobeta Turnu Severin au intrat mai multe piese de bronz. La acestea se adaugă trei topoare cu braţe în cruce de provenienţă necunoscută, dar care au fost descoperite în judeţul Mehedinţi. Le prezentăm în rândurile următoare:

1. Topor cu braţe în cruce, inv. I 6328 (Pl. I/3).

Piesa provine din localitatea Izvorul Aneştilor, com. Livezile şi a fost adusă la muzeu de d-l Dăescu Dumitru. Deplasându-se la faţa locului, am constatat că d-l Dăescu nivelase cu buldozerul terenul din grădină, cu care ocazie a găsit toporul şi mult material ceramic. Modul în care s-a făcut nivelarea a dus la fragmentarea excesivă a fragmentelor ceramice. Piesa are suprafaţa zgrumţuroasă, tăişul braţului orizontal este drept iar cel al braţului vertical este rotund şi cu urme de folosire. Gaura de înmănuşare este prevăzută, atât la partea superioară cât şi la cea inferioară, cu un tub caracteristic pieselor de acest gen. Lungimea totală este de 24 cm, în timp ce lungimea braţelor este de 10,5 cm; lăţimea tăişului braţului orizontal este de 6 cm, cel vertical are 4 cm iar greutatea este de 0,815 kg. Înălţimea tubului de înmănuşare, atât la partea superioară cât şi la partea inferioară, este de 0,3 cm. Braţul orizontal pare să fie bătut prin ciocănire încă din perioada de utilizare.

2. Topor cu braţe în cruce, inv. I 5216 (Pl. I/2).

Piesa provine din localitatea Jiana, jud. Mehedinţi şi a fost adusă la muzeu de un cetăţean. Are suprafaţa acoperită cu mici striaţii provenite de la turnare şi este ruptă în două de la mijloc, de către descoperitor. Gaura de înmănuşare are, atât la partea superioară cât şi la cea inferioară, un manşon gros, deformat prin ciocănire la partea superioară. Lungimea totală a piesei este de 26 cm, lungimea braţului orizontal este 11,3 cm, iar a celui vertical are 11 cm. Lăţimea braţului orizontal este de 5,8 cm, a celui vertical de 4 cm, iar greutatea este de 0,960 kg. Tăişul braţului orizontal a fost ciocănit şi lăţit de descoperitor, motiv pentru care braţele nu au aceeaşi lungime; cel orizontal are tăişul mult lăţit şi deformat. Braţul vertical are tăişul polizat.

3. Topor cu braţe în cruce, inv. I 4444 (Pl. II/3).

Piesa provine dintr-o localitate necunoscută dar în mod sigur din judeţul Mehedinţi. Ea are mici imperfecţiuni din turnare care nu deranjează forma generală. Gaura de înmănuşare se continuă în partea inferioară cu un manşon gros, pe când în partea superioară este doar uşor conturat. Lungimea totală a piesei este de 19,3 cm; lungimea braţului orizontal 8,2 cm, iar cea a braţului vertical este de 8 cm. Lăţimea tăişului braţului orizontal 4 cm, a celui vertical 3,8 cm iar greutatea de 0,565 kg. Diametrul tubului de înmănuşare este mai mare la interior 3,4 cm faţă de 3,2 cm la exterior.

4. Topor cu braţe în cruce, inv. I 2460 (Pl. II/4).

Provine dintr-o localitate necunoscută, dar din jud. Mehedinţi. Se păstrează doar braţul orizontal, piesa fiind ruptă de descoperitor care i-a lăţit tăişul şi a tăiat un colţ al acestuia. Lungimea totală păstrată este de 13,3 cm; lungimea braţului este de 9,5 cm; lăţimea tăişului este de 4,6 cm, greutatea de 0,280 kg iar diametrul tubului de înmănuşare are aproximativ 2,7 cm.

5. Topor cu braţe în cruce, inv. I 4443 (Pl. II/5).

Provine dintr-o localitate necunoscută dar din jud. Mehedinţi. Se păstrează tot braţul orizontal, celălalt fiind rupt de descoperitor. Tăişul este lăţit de descoperitor, iar tubul se continuă cu un manşon la partea interioară şi uşor conturat la exterior. Lungimea totală păstrată este de 13,5 cm; lungimea braţului este de 10,1 cm; lăţimea tăişului este de 5 cm; greutatea de 0,340 kg, iar diametrul tubului de înmănuşare are 2,8 cm.

6. Topor cu gaură de înmănuşare transversală, inv. I 6298 (Pl. III/2).

Piesa provine din localitatea Gârbovăţul de Jos, com. Corcova, jud. Mehedinţi şi a fost dată muzeului de

THRACO-DACICA, tomul XIX, nr. 1-2, Bucureşti, 1998, p. 145-151

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

d-l N. Cioabă. Suprafaţa piesei prezintă mici alveolări ce provin de la turnare. Piesa are corpul în formă de pană ce se lăţeşte uşor către tăiş iar manşonul tubului de înmănuşare este alungit uşor în partea anterioară şi mai mult în partea posterioară. Lungimea piesei este de 13,2 cm, lăţimea tăişului de 3,5 cm, diametrul de 2,5 cm, greutatea de 0,405 kg.

7. Topor cu gaură de înmănuşare transversală, inv. I 4503, (Pl. III/1).

Piesa provine din localitatea Dănceu, com. Jiana şi a fost adusă la muzeu de învăţătorul Traian Popescu. Toporul are lama uşor arcuită către înapoi. Tăişul uşor arcuit se păstrează bine dar este puţin uzat la colţul interior datorită folosirii. Pe muchia interioară are un decor de linii în unghi, probabil o "marcă" a meşterului. Lungimea piesei este de 13,3 cm, lăţimea de 5,1 cm, diametrul este de 2,5 iar greutatea este de 0,545 kg.

8. Vârf de lance, inv. I 5989 (Pl. II/1).

Piesa provine din satul Scăpău, com. Devesel, jud. Mehedinţi. Are o nervură mediană în relief şi goală la interior iar pe tubul de prindere are două găuri dispuse diametral, pentru fixare. Are lungimea de 8 cm, lăţimea de 2,9 cm iar diametrul de 1,1 cm.

9. Vârf de lance (Pl. II/2).

Piesă fragmentară ce provine din satul Izvorul Frumos, com. Burila Mare, jud. Mehedinţi. A fost culeasă de pe marginea Dunării, din dreptul unei staţiuni arheologice cu mai multe nivele de locuire ce se întind din neolitic până în feudalism. Atât cât s-a păstrat din piesă, are lungimea de 4,6 cm şi lăţimea de 0,9 cm.

10. Celt, inv. I 6527 (Pl. I/1).

Piesa provine din satul Scăpău, com. Devesel şi are gaura dreaptă, bordura îngroşată, corpul zvelt şi oval în secţiune, tăiş lat şi uşor arcuit. Cele două suprafeţe sunt netede. Dimensiunile piesei: lungimea 9,5 cm, lăţimea tăişului 3,9 cm; diametrul 2,7 cm, adâncimea găurii de înmănuşare 6,3 cm.

Topoarele de tip Jaszladany sunt răspândite pe întreg teritoriul României. Densitatea mai mare a acestora se întâlneşte în Transilvania şi Oltenia (Vulpe, 1973).

Toporul de la Jiana (Pl. I/2) are unele asemănări cu o piesă de la Floreşti (Florescu, 1954), dar seamănă mai mult cu exemplarul de la Pădina Mare (Toropu, 1965), în special în privinţa modului de realizare a părţii exterioare a manşonului. Toporul nostru îşi găseşte bune analogii şi cu o piesă ce provine de la Obogeni, jud. Vâlcea (Petre, 1976), precum şi cu toporul descoperit la Brad (Vulpe, 1964).

Toporul de la Izvorul Aneştilor (Pl. I/3) seamănă cu unul din exemplarele de la Moţăţei (Berciu, 1939, fig. 99) dar îşi găseşte bune analogii şi cu exemplarul ce provine de la Poiana-Căzăneşti (Tudor, 1972, fig. 1/6). După o tipologie stabilită de Al Vulpe, exemplarul nostru se încadrează în varianta Bradu (Vulpe, 1973, fig. 2/17).

Toporul întreg (Pl. II/3) provenind dintr-o localitate necunoscută, îşi are bune analogii în piese de la Cârna şi Tr. Severin (Berciu, 1939, Fig. 100/1,2). Piesele fragmentare din jud. Mehedinţi (Pl. II/4,5), prin modul de realizare a părţii exterioare din zona găurii de înmănuşare, se aseamănă cu piesa de la Poiana, com. Căzăneşti (Tudor, 1972, fig. 1/6).

Topoarele cu braţe în cruce de tip Jaszladany sunt caracteristice eneoliticului târziu. În această perioadă, în partea de sud-vest a Olteniei au apărut aşezări şi necropole conţinând forme incipiente ale culturii Bodrogkeresztúr. Este vorba de aşezarea de la Bistreţu şi necropola de la Ostrovul Corbului în care elementele Bodrogkeresztúr sunt mai noi decât o aşezare a culturii Sălcuţa clasică (Roman, 1981).

Toporul cu gaură de înmănuşare transversală ce provine de la Gârbovăţul de Jos (Pl. III/2) are unele asemănări cu o piesă descoperită la Boişoara, jud. Vâlcea (Petre, 1976, fig. 1/1) dar este mult mai apropiată ca formă de toporul de la Berbeşti (Ghelmez, 1976) şi în special de cel de la Halânga (Berciu, 1939, fig. 102/2). După o clasificare realizată de Al. Vulpe, toporul de la Gârbovăţul de Jos este o piesă de tip Izvoarele (Vulpe, 1970) despre care autorul menţionat consideră că poate fi pus în legătură cu fazele timpurii ale culturilor Verbicioara şi Tei.

Toporul cu gaură de înmănuşare transversală descoperit la Dănceu (Pl. III/1), deşi prezintă unele asemănări cu piese din depozitul de la Ostrovul Corbului I (Berciu, 1939, fig. 111), se deosebeşte totuşi de acestea. Forma sa ne determină să îl includem, după tipologia stabilită de Al. Vulpe, la tipul Baniabic (Vâlcele) (Vulpe, 1970).

Vârful de lance de la Scăpău (Pl. II/1) îşi găseşte unele analogii într-o piesă de la Panticeu (Petrescu-Dâmboviţa, 1977, Pl. 58/6) datată în sec. XIII a. Chr., dar şi în două piese de la Sălcioara (Petrescu-Dâmboviţa, 1977, Pl. 295/1,2) datate în sec. XI a. Chr. Tipul acesta de lance se întâlneşte şi în sec.XII a Chr. în depozitele de la Cozla (Săcărin, 1979, fig. 2/3) şi de la Suseni (Filimon, 1924, fig. 1/7). În localitatea Mileni, situată la circa 10 km de satul Scăpău, a fost descoperit un depozit de bronzuri.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

Vârfurile de lance din acest depozit prezintă multe asemănări cu piesa în discuție (Crăciunescu, 1997, Pl. II/1-5) și se datează în a doua parte a HaA1 și în HaA2.

Fragmentul de lance de la Izvorul Frumos (Pl. II/2) reprezintă același tip cu piesa de la Scăpău. Considerăm că ambele piese pot fi datate în HaA1-HaA2, deși tipul acesta de lance apare și cu un secol mai devreme.

Celtul de la Scăpău (Pl. I/1) își găsește analogii în depozitul Gușterița II, în care se află o piesă ce seamănă aproape până la identitate cu exemplarul nostru (Petrescu-Dâmbovița, 1977, Pl. 148/19). Bune analogii prezintă această piesă și cu un celt de la Mileni (Crăciunescu, 1977, Pl. 1/6) dar care are corpul mai lung decât exemplarul de la Scăpău.

Deși nu avem certitudinea că celtul de la Scăpău este descoperit în același loc cu vârful de lance, considerăm că și piesa aceasta se datează în HaA1-HaA2.

Topoarele cu brațe în cruce se adaugă pieselor deja cunoscute în Oltenia și anume, celor două exemplare descoperite la Drobeta Tr.Severin, celor două exemplare de la Moțăței, piesei de la Coțofenii din Dos, celor două exemplare de la Coșovenii de Jos, exemplarelor de la Cârna și Orodel, celor două exemplare de la Craiova, un exemplar din Mehedinți cu loc de proveniență necunoscut (Stângă, 1982) și exemplarul de la Hinova (Bărcăcilă, 1924, fig. 264) pe care D. Berciu, preluându-l după Al. Bărcăcilă, îl prezintă ca fiind descoperit la Halânga.

Piesele prezentate în acest material, fiind descoperite întâmplător și necunoscând nici contextul în care au fost găsite, sunt mai dificil de încadrat cronologic și de atribuit etno-cultural. Publicarea lor are drept scop introducerea lor în circuitul științific în vederea realizării unor lucrări de sinteză.

BIBLIOGRAFIE

Bărcăcilă - 1924, Al. Bărcăcilă, *Antiquités pré-et proto-historiques des environs de Turnu Severin,* Dacia, I, 1924, p. 280-296.

Berciu -1939, D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei,* Craiova, 1939.

Crăciunescu - 1997, G. Crăciunescu, *Depozitul de bronzuri de la Mileni,* Drobeta, VIII, 1997, sub tipar.

Filimon - 1924, A. Filimon, *Le dépôt en bronze de Suseni,* Dacia, I, 1924, p. 343-358.

Florescu - 1954, A. Florescu, *Toporul de aramă cu două tăișuri în cruce de la Florești (raionul Vaslui, regiunea Iași),* SCIV, 3-4, 1954, p. 595-598.

Ghelmez - 1976 A. V. Ghelmez, *Toporul de bronz de la Berbești (Vâlcea),* Buridava, 2, 1976, p. 35-36.

Gumă - 1993, M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României,* București, 1993.

Petre - 1976, Gh. I. Petre, *Noi descoperiri de topoare de aramă în județul Vîlcea,* SCIVA, 27, 1976, 2, p. 261-265.

Petrescu-Dâmbovița - 1977, M. Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele de bronzuri din România,* București, 1977.

Popescu - 1972, D. Popescu, *O nouă carte despre epoca bronzului din România,* SCIV, 23, 1972, 4, p. 619-632.

Roman - 1981, P. Roman, *Forme de manifestare din eneoliticul târziu și perioada de tranziție spre epoca bronzului,* SCIVA, 31, 1981, 1, p. 21-42.

Săcărin - 1979, C. Săcărin, *Depozitul de bronzuri de la Cozla (Județul Caraș-Severin),* Banatica, V, 1979, p. 107-114.

Stîngă - 1982, I. Stîngă, *Un topor cu brațe în cruce, colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier,* Drobeta, V, 1982, p. 190-192.

Toropu - 1965, O. Toropu, *Un topor de aramă cu brațele 'în cruce' descoperit în Oltenia,* RevMuz, 2, 1965, p. 167.

Tudor - 1972, E. Tudor, *Topoare de aramă eneolitice din colecția Muzeului Național de Antichități,* SCIV,23, 1972, 1, p. 19-30.

Vulpe - 1964, A. Vulpe, *Cu privire la cronologia topoarelor de aramă cu brațele 'în cruce',* SCIV, 15, 1964, 4, p. 457-466.

Vulpe - 1970, A. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien,* München, I, 1970.

Vulpe - 1973, A. Vulpe, *Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpato-dunărean,* SCIV, 24, 1973, 2, p. 217-237.

Vulpe, Tudor - 1970, A. Vulpe și E. Tudor, *Cu privire la topoarele de metal cu gaură de înmănușare transversală,* SCIV, 21, 1970, 3, p. 417-427.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

PIÈCES METALIQUES DE LA COLLECTION ARCHÉOLOGIQUE DU MUSÉE DE LA RÉGION DES PORTES DE FER

Résumé

L'auteur présente 10 anciennes pièces metalliques qui proviennent de localités du départament Mehedinţi et qui appartiennent à des périodes diverses.

L'Énéolithique est representé par les haches à bras en croix de Jiana (Pl. I/2), Izvorul Aneştilor (Pl. I/3) ou d'autres localités inconnues du département Mehedinţi (Pl. II/3-5).

La pointe de lance (Pl. II/1) et de hache à douille (Pl. I/1) découverts à Scăpău sont datées dans Hallstatt A1-A2.

La hache de Gârbovăţul de Jos est une pièce du type Izvoarele et peut être rattachée aux phases de début de la culture Verbicioara.

La hache de Dănceu appartient du type Baniabic (Vâlcele).

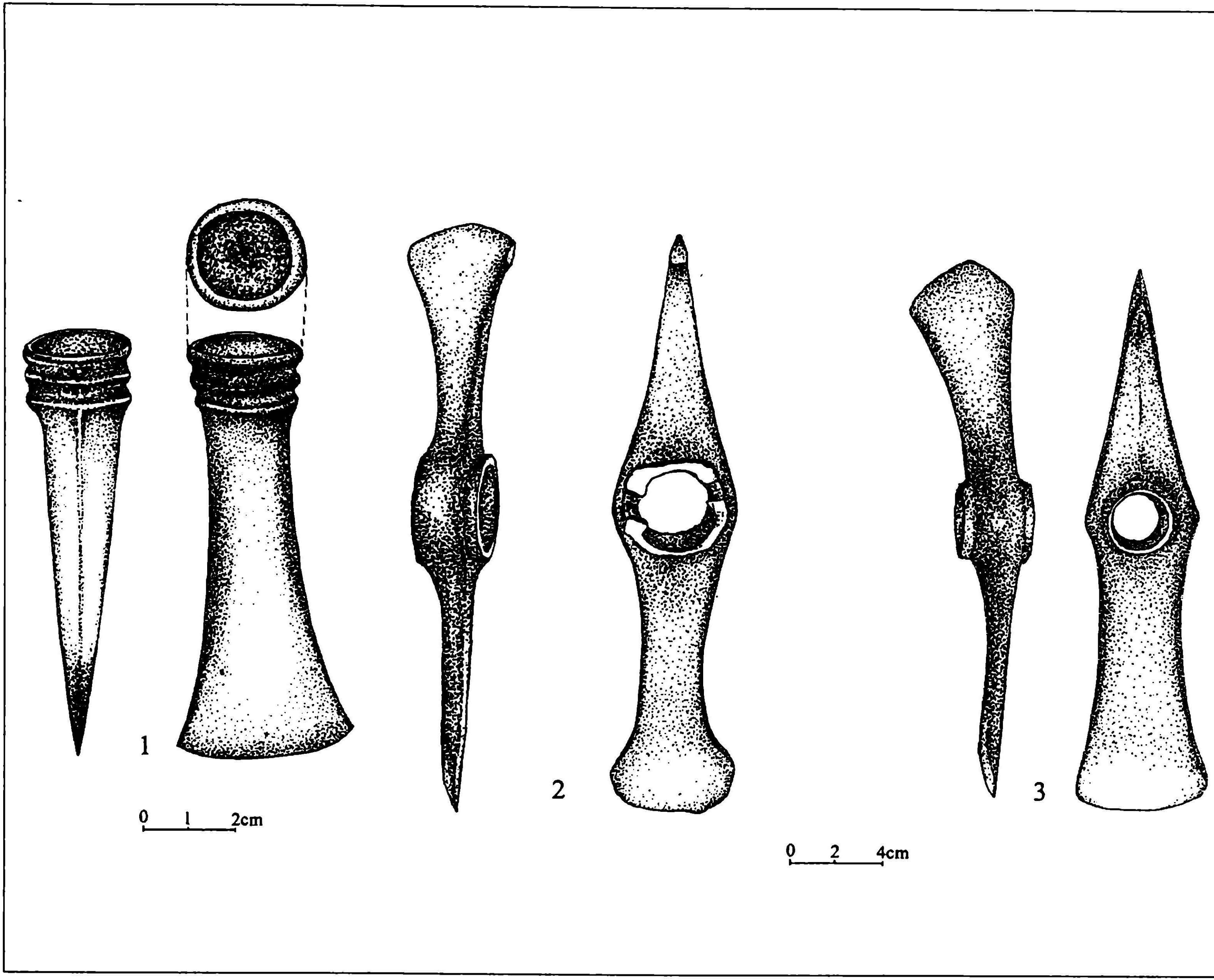
EXPLICATION DES PLANCHES

Planche I - 1. Hache à douille de Scăpău; 2. Hache à bras en croix de Jiana; 3. Hache à bras en croix de Izvorul Aneştilor.

Planche II - 1. Pointe de lance de Scăpău; 2. Pointe de lance fragmentaire de Izvorul Frumos; 3-5 Haches à bras en croix provenues de localités non identifiées du dép. de Mehedinţi.

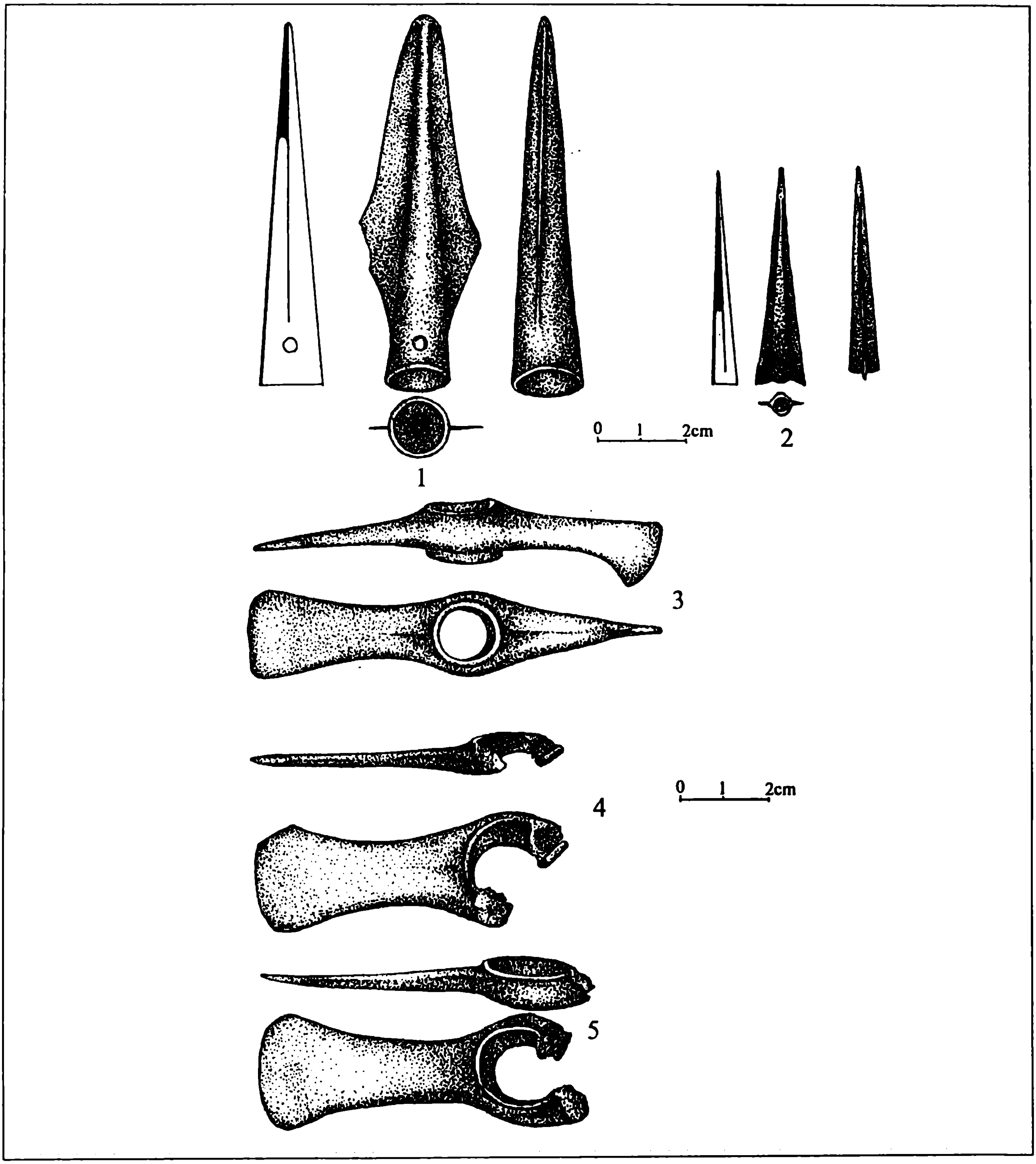
Planche III - 1. Hache de Dănceu; 2. Hache de Gârbovăţul de Jos.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

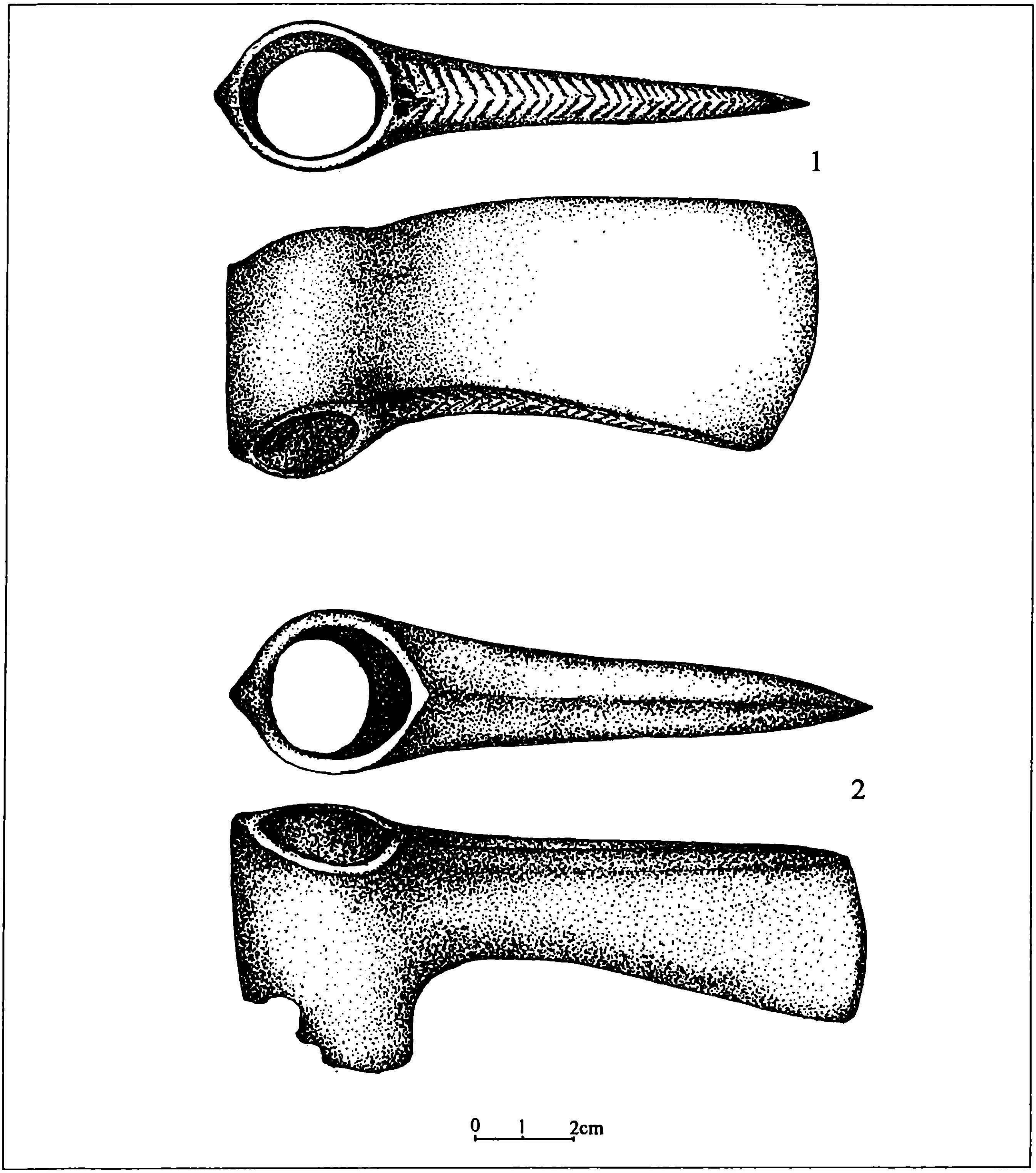
Planşa I - 1. Topor cu gaură din localitatea Scăpău. 2. Topor cu braţ în cruce din localitatea Jiana. 3. Topor cu braţ în cruce din localitatea Izvorul Aneştilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

Planşa II - 1. Vârf de lance din localitatea Scăpău. 2. Vârf de lance fragmentată din localitatea Izvorul Frumos. 3-5. Topoare cu "braţ în cruce" provenite din localităţi neidentificate din judeţul Mehedinţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

Planșa III - 1. Topor din localitatea Dănceu. 2. Topor din localitatea Gârbovățul de Jos.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.instarhparvan.ro